

משום איסור אחר מלבד איסור חמץ, אין יוצאים בו ידי חובת מצה (2).

ומשנינן: כיון דאין איסור דמאי אלא חומרא דרבנן [שהרי רוב עמי הארץ מעשרין], לא אסרוהו חכמים אלא לעשיר. אבל עני מותר בו. וכיון דאי בעי מפקר ליה לנכסיה, הוי עני, ושוב הוא אוכל דמאי, השתא נמי מקרי דהדמאי חזי ליה לאכילה! משום שעל ידי הפקר הוא ראוי לו. וכיון שבידו להביא את הדמאי למצב שלא יהיה בו אלא איסור חמץ בלבד, הרי הוא יוצא בו ידי חובת מצה (3).

תוך כדי כך, איתער בהו [התעורר מנמנומו] רב אידי בר אבין, ואמר להו: דרדקי [בחורים שלא הגיעו לסברה]! לא משום היקש זה פטר ריש לקיש את העיסה שנילושה ביין ושמן מכרת. אלא היינו טעמא דריש לקיש, משום דהו להו יין ושמן ודבש, מי פירות. ומי פירות אין מחמיצין (1)!

שנינו במתניתין: ויוצאין בדמאי ובמעשר וכו'!

והוינן בה: ואמאי יוצא בדמאי? הא לא חזי ליה לאכילה! שהרי חכמים אסרוהו באכילה. וקיימא לן, כל דבר שחייבין על חימוצו

ויעוין בתוספות במנחות נד א, שכתבו ליישב את שיטת רש"י מכל קושיותיהם כאן.

2. ואירי ביש לו מצה אחרת. דאם לא כן, אפשר דאפילו בטבל גמור יוצא. משום דעשה דוחה לא תעשה [ויעוין בהערה 10, בשם רבינו דוד]. ואף לדרשה המובאת להלן, דכל שיש בחימוצו משום איסור אחר אין יוצאים בו, מכל מקום לא הוי מקשינן מידי מדמאי. שהרי מצינו בכמה מקומות, שלא העמידו חכמים דבריהם לדחות עשה דאורייתא. פני יהושע.

3. ומסופק ר"י, האם דוקא דיעבד יוצא במצת דמאי, אבל לכתחלה לא. ואף דאי בעי מפקר לנכסיה, מכל מקום עדיין לא הפקירם. או דיוצאים אף לכתחלה. משום דאכילת מצה נקרא אכילת עניות [כדכתיב בה "חלם עוני"]. וסגי בכך דלעניינים היא ראויה. תוספות. ודיעבד פירושו, שאם כבר אכל יצא ידי חובה. ואין צריך לאכול שוב. פני יהושע. ויעוין בשפת אמת שנתקשה בצד הראשון. דממה נפשך, אם אכתי חשיב איסור, אמאי יצא בדיעבד.

הך היקשא דחמץ למצה, אבל מודה דמקשינן מצה לחמץ. מלחמות ה'.

ולכאורה מוכרח כן, מהא דאין יוצאין באורז ודוחן. דטעמא משום דאין חייבים על חימוצו. אלא דצריך עיון, הא לעיל כח ב, רבי שמעון מקיש אף חמץ למצה.

ולולא דברי הרמב"ן, היה נראה ליישב על פי מה שכתב הלחם משנה בפרק ו מהלכות חמץ ומצה, דמצה הוקשה לחמץ דוקא לענין המין. שיוצאים דוקא במין ששייך בו חימוץ. ולכך לית ליה לרב הונא הך היקשא דריש לקיש במי פירות. שהרי יוצאים במין זה. אלא שנילוש באופן שאין יוצאים בו. בית הלוי, חלק א סימן כו.

1. ודוקא חימוץ גמור שחייבים עליו כרת אינן מחמיצין. אבל לאו אית ביה. דחמץ נוקשה מיהו הם עושים. רש"י [לקמן לו א].

והקשו תוספות, הא לקמן [מ א] מסקינן, דמי פירות אין מחמיצין כלל, ולכתחלה שרי. לכך פירש רבינו תם, דאין מחמיצים כלל. והא דקאמר לקמן, דחמץ נוקשה מיהו, הוי, איירי כשלוש במי פירות עם מים יחד.

תרם ועישר ממנה קודם גמר מלאכה, חלים התרומות והמעשרות.

ותבואה שכבר נגמרה מלאכתה, חייב קודם להפריש ממנה תרומה גדולה. דהא רחמנא קרייה "ראשית". ואחר כך הוא מפריש מן הנותר, מעשר ראשון. ואחר כך מפריש מן המעשר, תרומת מעשר.

אבל אם עדיין לא נגמרה מלאכתה [שעדיין לא נקבעה לטבל], מותר לו להקדים את המעשר לתרומה גדולה. ועל ידי כך מרויח הלוי את חלק האחד מחמישים שבמעשר. שאילו היה מקדים לתרום תרומה גדולה שהיא אחד מחמישים, היה תורם אף מהחלק המיועד להיות מעשר. והשתא שהקדים את המעשר, אותו מעשר פטור מתרומה גדולה. ואינו חייב אלא בתרומת מעשר.

ובהכי איירי מתניתין. ואשמועינן, דכיון שהקדים לעשר קודם מירוח, ונטלה הימנו [מהמעשר] תרומת מעשר, הרי הוא מותר באכילה. ואף על פי שלא נטלה הימנו תרומה גדולה. וכדינא דרבי אבהו.

דאמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש: מעשר ראשון שהקדימו בשבלים, פטור מתרומה גדולה. שנאמר במעשר ראשון "והרמותם ממנו תרומת ה', מעשר מן

והעני מותר בדמאי, כדתנן: מאכילין את העניים דמאי⁽⁴⁾. וכן מאכילין את האכסניא [חילות מלכי ישראל⁽⁵⁾], המגינים מפני האויבים, וישראלים הם. ומוטל על בני העירות חיוב מזונותיהם] דמאי! שכיון שאינם נמצאים במקום מגוריהם, דינם כעניים המותרים בדמאי.

ואמר רב הונא: תנא: בית שמאי אומרים: אין מאכילין את העניים דמאי. ואין מאכילין את האכסניא דמאי!

ובית הלל אומרים: מאכילין את העניים ואת האכסניא בדמאי!

שנינו במתניתין: ויוצאין במעשר ראשון שנטלה תרומתו וכו'!

והוינן בה: והלא פשיטא הוא דיוצאין בו. דהא כיון שנטלה תרומתו [תרומת מעשר שלון], הרי חולין גמור הוי. ומאי אתא מתניתין לאשמועינן?

ומשנינן: לא צריכא לאשמועינן, אלא במעשר ראשון שהקדימו בשבלים, קודם שנתמרחו!

סאין התבואה נאסרת באיסור טבל עד גמר מלאכתה, שהוא המירוח בגורן. מיהו, אם

5. ובירושלמי איתא, דאיירי באכסניה של נכרים, שמוטל על הישראל לפרנסם. ואף שטבל ודאי אסור להאכילן, משום שהוא פורע חובו בממון כהן, בדמאי הקלו. תוספות, ברכות מז. ודוקא לאכסניה מותר, לפי שאין מחויב ליתן להם אלא מפני דרכי שלום. אבל לפרוע חובו לישראל בדמאי אסור. שנות אליהו.

והמלוא הרועים פירש בכונתם, דלא מהני "הואיל" לקולא, אלא בדיעבד.

4. והירושלמי פירש, דמותר לתת לעני דמאי, אבל העני עצמו חייב לעשר. אבל בתלמוד שלנו מסיק, שמוותר לו לאכול דמאי, ואין צריך לעשר. שנות אליהו, דמאי פרק ג משנה א. וגם מסוגיין מוכח כן.

ומשנינן: **האי מעשר** שהקדימו בכרי, מסתבר טפי לחייבו בתרומה גדולה. דהא **אידגן** [נתמרח ונגמרה מלאכתו]! וכבר נקבע בטבל לענין תרומה. וכיון שכבר נתחייב בה, שוב אינו נפטר. אבל **האי מעשר** שהקדימו בשבלין, עדיין **לא אידגן**! וכיון דבזמן שנעשה מעשר אכתי לא היה טבול לתרומה, מסתבר לפוטרו מתרומה.

שנינו במתניתין: ויוצאין **במעשר שני** והקדש **שנפדו**!

והוינן בה: **פשיטא** דיוצאין בהן. שהרי כבר חולין גמורים הם.

ומשנינן: **הכא במאי עסקינן**, שנתן בפדיונם רק את הקרן. **ולא נתן את החומש**! שהבעלים הפודה אותן חייב להוסיף בפדיונם חומש משווים, בנוסף על דמיהם.

וקא **משמע** לן, דאין נתינת החומש מעכבת מהם לצאת לחולין.

המעשר. דהיינו חיוב תרומת מעשר, שהלוי תורמה ונותנה לכהן. ודרשינן, רק **"מעשר מן המעשר"** אמרתי לך להפריש ממנו. ולא חייבתי גם בהפרשת תרומה גדולה מן המעשר, וגם בתרומת מעשר מן המעשר⁽⁶⁾.

אמר ליה רב פפא לאביי: אלא מעתה, אפילו הקדימו למעשר ראשון בכרי [לאחר שנתמרח התבואה ונקבעה לתרומה] לפני שהפריש תרומה, נמי ליפטר אותו מעשר מן התרומה. דהא ממעטינן מהאי קרא, דהמעשר פטור מן התרומה.

אמר ליה אביי: עליך [על שאלתך זו] **אמר קרא**: **"מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה'!"** משמע, אף ממתנת המעשר תרימו תרומה גדולה.

והוינן בה: **ומה ראית** להעמיד את הכתוב הפוטר מתרומה גדולה במעשר שהקדימו בשבלין, ואת הכתוב המחייב בתרומה גדולה במעשר שהקדימו בכרי⁽⁷⁾?

ותיפוק ליה דפטור מתרומה משום "לקוח". ואולי איצטריך קרא לתבואה של הלוי עצמו. שפת אמת.

7. ופירשו התוספות בכיצה יג ב, דפריך: מה ראית להעמיד את החיוב בכרי ואת הפטור בשבליים. אימא דהא והא בהקדימו בכרי. אלא כאן שהפרישו קודם ראית פני הבית, וכאן כשהפרישו לאחר ראית פני הבית.

אבל רש"י שם כתב, ואימא איפכא. והקשו תוספות, מאי סברה לומר איפכא.

והר"ן פירש, דנימא איפכא. דאם הקדימו בכרי, יתחייב הלוי ולא הישראל. ומשני, "דהא אידגן"! וכיון שברשותו של הישראל נתחייב, תו לא פקע חיובו מיניה.

ויעוין בתוספות רבי עקיבא איגר שם שכתב, דלא אתי שפיר לשיטות הפוסקים, דבדמאי אין מעורב ממונו של כהן. ומותר למכור לו את תרומת הדמאי בדמים. ולא גזרו חכמים אלא רק לאוסרו באכילה.

אולם למה שפירשו התוספות בעירובין יז, דקא משמע לן שמותר להנות מהדמאי על ידי נתינתו לאכסניה אף שטבל גמור אסור בהנאה של כילוי, אתי שפיר.

6. ומכאן יש להקשות לדעת התוספות, דאם נתמרחו הפירות הלקוחים ביד הלוקח, הרי הם פטורים. דאם כן, למאי איצטריך קרא לפטור מעשר ראשון שהקדימו בשבליים? והלא מעכשיו הם כלקוחים ביד הלוי, ונתמרחו ברשותו.

טבל וכו'!

והוינן בה: **פשיטא** (8)! שהרי אם החמיצה אסורה אף משום טבל. ואין יוצאין אלא במי שאין איסורו אלא משום חמץ.

ומשנינן: **לא צריכא**, אלא **בטבל** שהוא **טבול** רק **מדרבנן**. וכגון **שזרעו בעציץ שאינו נקוב**. שאינו חייב במעשר מן התורה, לפי שאינו מחובר לקרקע (9). קא משמע לן, דאפילו הכי אין יוצאין בו (10). משום דהוי מצוה הבאה בעבירה (11).

שנינו במתניתין: **והכהנים יוצאים במצה של חלה ובשל תרומה!**

והוינן בה: **פשיטא** דיוצאים בהן, שהרי הן מותרות לכהנים באכילה.

ומשנינן: **מהו דתימא**, **במצה** שהיא **שוח** ומותרת **לכל** אדם **בעינן**. **קא משמע לן**, מדכתיב **"מצות"** בלשון רבים, משמע דאף **מצות** שאינן מותרת **לכל ריבה!** שאותם בני אדם שמתירים לאוכלם יוצאים בהם.

שנינו במתניתין: **אבל לא יוצאין במצה של**

לן כריש לקיש דאמר "כל מקום שאתה יכול לקיים שניהם, מוטב. ואם לאו, יבא עשה וידחה לא תעשה". ויש לומר, דאין העשה דוחה את הלאו אלא היכא שהעשה והלאו פוגעים זה בזה, במקום שאין לתפוש אותו בדבר כלל. וכגון במילה בצרעת. או סדין בציצית. רבינו דוד.

ודבריו צריכים ביאור. ואולי כוונתו למה שכתב רבינו פרץ בעירובין, דדוקא היכא דעיקר העשה הוא גם במקום לאו, נדחה הלאו. שכשחייב הכתוב ציצית, חייב אף בכגד פשתים. וכן במילה חייבה תורה, אף כשיש במקומה צרעת. אבל היכא דגוף הכתוב לא קאי במקום לאו, אין הלאו נדחה.

ויעוין **בשאגת אריה** סימן צו שכתב ביישוב הקושיה, דטבל אית ביה מיתה בידי שמים. ואינו נדחה מפני העשה, כשם שאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת.

עוד דייק שם אף מהרמב"ם פרק ו מחמץ ומצה הלכה ז, דאין עשה דמצה דוחה לא תעשה. וכתב ד' דרכים בטעמא דמילתא.

והאור שמח שם ביאר בדעת הרמב"ם, דאין איסור החפצא נדחה מפני מצות הגברא. ואף שלכאורה נסתרים הדברים מכמה מקומות, יישב את כל הסתירות בטוב טעם.

11. ודוקא משום טעם זה אין יוצאים בו. אבל דרשה ד"מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ

והרש"ש בעירובין כתב ליישב דברי רש"י, על פי שיטת התוספות, דלקוח קודם מירוח חייב במעשר, ולאחר מירוח פטור.

8. תימא, מאי פריך פשיטא? והא בסמוך שואלת הברייתא איפכא, מנא לן דאין יוצאים בטבל. ויש לומר, דפריך אמאי איצטרך למימר דאין יוצאים לכתחלה. תוספות שאנן.

ויעוין בפני יהושע בכרכות מז ב, שנתקשה, דלמא הא גופא קא משמע לן, דאף בדיעבד אין יוצאים.

והר"ן תירץ, דלא פריך פשיטא אעיקרא דדינא. אלא דמרישא כבר שמעינן לה.

[ונראה דכוונתו למה שפירש הפני יהושע שם. דמקתני ברישא דיוצאין בדמאי, משמע דדוקא דמאי. דאף ספק טבל לא חשיב מעיקר הדין, לפי שרוב עמי הארץ מעשרין, אבל בספק טבל אין יוצאין. וכל שכן בודאי טבל].

9. וצריך עיון, למה לא יהיה פסול למצה, מגזירה שוה ד"לחם" "לחם" מחלה? שהרי עציץ שאינו נקוב, פטור מחלה. וכמו דפסלינן לקמן מצת מעשר שני, משום דהוא פטור מחלה. שפת אמת.

10. ותימה, אמאי לא נימא בזה עשה דוחה לא תעשה, ולא יחשב כמצוה הבאה בעבירה. ואף אם יש לו מצה אחרת, נדחה הלאו. דלא קיימא

והויגן בה: **פשיטא!** והלא אסורים הם באכילה.

ומשנינן: **לעולם** איירי במעשר שני והקדש **הנפרד**. ומאי **"לא נפרד"** דקתני? — **שלא נפרד כהלכתן** קאמר. וכגון **מעשר שני שפראו על גב אסימון**, שהוא מעה של כסף שלא הוטבעה בצורת מטבע. ולכתחלה אין פודים מעשר שני אלא על מטבע שהוטבעה צורתה. משום **דרחמנא אמר**, בפדיון מעשר שני **"וצרת הכסף בידך"**, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו". ומדכתיב **"וצרת"**, דרשינן שמחללים דוקא על **דבר שיש בו צורה**.

וכן איירי בהקדש שנפדה. אלא שלא נפדה כהלכתו. כגון **שחיללו על גבי קרקע!** שאין פודין את ההקדש אלא בכסף או במטלטלין שהן שוה כסף. כדכתיב גבי מי שהקדיש שדה ובא לפדותה, **"ונתן הכסף וקם לו"**⁽¹²⁾.

תנו רבנן: יכול יהא אדם יוצא בטבל שלא נתקן? —

ומפסיקה הגמרא באמצע דברי הבריייתא, ומקשה: מאי קאמר **"טבל שלא נתקן"**? והלא **כל טבל נמי לא נתקן**.

ומפרשינן: **אלא איירי בטבל שלא נתקן כל צרכו**. וכגון **שנטלה ממנו תרומה גדולה**. ועדיין **לא נטלה ממנו תרומת מעשר**, ולא

ולא דמי לדמאי, שיוצאין בו אף שהוא אסור מדרבנן. משום שדמאי מותר לעניים ולאכסניא. הלכך אף עשיר שאסור בו, יוצא מיהא בדיעבד. מה שאין כן טבל דרבנן, שהוא אסור לכל.

שנינו במתניתין: ולא יוצאין במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו!

וקא סליק אדעתין, דאיירי ממעשר שלא נטלה תרומת מעשר שלו.

והויגן בה: **פשיטא** דאין יוצאין בו. שהרי טבל הוא.

ומשנינן: **לא צריכא**, אלא מעשר ראשון שלא נטלה תרומה גדולה שלו. וכגון **שהקדימו בכרי**, לאחר שכבר נטבל לתרומה. **מהו דתימא**, שאף מעשר זה פטור מתרומה גדולה, **וכדאמר ליה רב פפא לאביי**, שאף הוא יהיה בכלל המיעוט ד"מעשר מן המעשר", ולא תרומה גדולה מן המעשר.

קא משמע לן, דלא כן הוא. אלא כיון דכבר נגמרה מלאכתו ונתחייב בתרומה קודם שהופרש המעשר, שוב אינו נפטר ממנה. **וכדשני ליה אביי לרב פפא**.

שנינו במתניתין: **ולא יוצאין במצה של מעשר שני והקדש שלא נפרד וכו'!**

12. ולא דוקא כסף, אלא כל מטלטלין. דילפינן בכלל ופרט וכלל. "ויסוף חמישיתו", כלל. "כסף", פרט. "וקם לו", חזר וכלל. מה הפרט מפורש, דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות ועבדים ושטרות.

יוצאים בו", לא שייך כי אם באיסורים דאורייתא, ולא בטבל דרבנן.

מיהו גבי דמאי שפיר פריך לעיל דמשום ההיא דרשה לא יצאו בו, כדפירש שם רש"י. והיינו משום שאיסור חכמים בטבל, הוא משום שחששו לספק דאורייתא. מהרש"א.

ומשיב: תלמוד לומר: "לא תאכל עליו חמץ" שבעת ימים תאכל עליו מצות". מי שאיסורו משום "בל תאכל עליו חמץ" [אם נתחמץ], יוצאין בו ידי חובת מצה [כשלא נתחמץ]. יצא טבל זה, שאם נתחמץ, אין איסורו משום "בל תאכל חמץ", אלא משום "בל תאכל טבל". ואף מעשר עני טובל את הכרי ואוסרו באכילה, כל זמן שלא הופרש⁽¹⁴⁾.

ותמהינן: היכי קאמר בטבל שנתחמץ שאין איסורו משום חמץ? וכי איסורא דחמץ להיכן אזלא?!

מעשר ראשון, ולא מעשר שני. ולא אלו בלבד שיש בהם קדושה [שהרי תרומת מעשר קדושה כתרומה גדולה. ואף מעשר ראשון קדוש, משום תרומת המעשר הכלולה בו. וכן מעשר שני קדוש, ואינו נאכל אלא בטהרה ובירושלים], אלא אפילו אם רק מעשר עני לא ניטל ממנו, אין יוצאין בו ידי מצה! ואפילו שאין במעשר עני שום קדושה, והוא חולין לכל דבר.

ועל זה שאל התנא: מנין שאין יוצאין בו⁽¹³⁾?

קושייתם, דאיצטריך קרא למצה הטבולה ממעשר עני, שאין איסורה אלא בלאו. ואם אין לו מצה אחרת היה ראוי להתיר משום עשה דוחה לא תעשה.

וחזר והקשה [בסימן צו] על פי דברי התוספות לקמן לח ב, דבלאו קרא נמי לא היה יוצא, אלא אם כן אכל יותר מכזית. דלפי זה הדרא קושיה לדוכתה. שהרי בשיעור הנוסף על הכזית אינו מקיים מצוה. ולא שייכא בה "עשה דוחה לא תעשה".

ויעוין בקהלות יעקב שתמה בדבריו. וכתב להוכיח דאף בהכשר מצוה אמרינן עשה דוחה לא תעשה, היכא דהוה בעידיניה.

14. ובירושלמי [הובא בתוספות, קידושין לח א] מקשה, למה לא אכלו בני ישראל מצה מהחדש. ויבוא עשה ד"בערב תאכלו מצות" וידחה לא תעשה דחדש.

ומשמע מזה, דמשום העבירה שיש באכילת מצה אין יוצאים בה.

וקשיא, הא מבואר כאן, דכל שחייבים על חימוצו משום דבר אחר, אין יוצאין בו ידי מצה. ואף חדש יש למעט מטעם זה.

ואף דמסקינן, דדוקא לרבי שמעון איתא להך

13. וקשה, תיפוק ליה משום דהוי מצה הבאה בעבירה. תוספות, סוכה ל א.

ויש לומר, דדוקא בלולב שמשבחין בו לפני המקום, וקרבות שבאים לרצות, פסלינן בהו כל שבא בעבירה. אבל בשאר מצוות אינו פוסל. תוספות שאנץ.

מיהו למסקנת הגמרא לא ממעטינן מ"מי שאין איסורו מחמת חמץ" אלא לרבי שמעון. אבל לדידן, לית לן הך מיעוטא. ולפי דברי התוספות שאנץ יצא, דמתניתין היא דלא כהלכתא.

ויעוין בר"ן שעמד על זה. והביא בשם הרמב"ן. דאף במצה איתא לטעמא דמצוה הבאה בעבירה. אלא שאין זה אלא מדרבנן. ולא קאמר בברייתא, אלא דלרבי שמעון אין יוצאים בטבל מן התורה. אבל לדידן, מדרבנן מיהא אין יוצאים.

עוד כתב הריטב"א, דלא שייך הכא דין מצוה הבאה בעבירה. משום דאין חיוב המצוה גורם לעבירה. ודוקא במצה גזולה אמרינן כן. משום שעל ידי המצוה הוא קונה את המצה בשינוי השם. דמעיקרא "לחם" והשתא "מצה". נמצא שהמצוה היא הגורמת לו את העבירה.

והשאגת אריה בסימן צו כתב לתרץ

עצמו, ונמצא דקדם איסור יום כיפור לאיסור נבילה, מכל מקום אינו חל. לפי שקודם שנתנבלה, היתה הבהמה אסורה משום אבר מן החי. ולא חל איסור יום כיפור על איסור אבר מן החי⁽³⁾.

רבינא אמר: אפילו תימא דהא דממעטינן טבל משום דאיסורו מחמת דבר אחר, כרבנן היא, נמי אתי שפיר. דהכי קאמר: מי שאיסורו [כשהחמיץ] משום "בל תאכל חמץ בלבד", יוצאים בו [כשלא החמיץ] ידי חובת מצה. יצא טבל זה, שאין איסורו בחימוצו משום "בל תאכל חמץ" בלבד.

אמר רב ששת: הא מני רבי שמעון היא, דאמר: אין איסור חל על איסור! וכיון שכבר קדם איסור טבל על תבואה זו, שוב אין חל עליה איסור חמץ.

דתניא: רבי שמעון אומר: האוכל נבלה ביום הכפורים בשוגג, פטור מקרבן חטאת על אכילה ביום הכפורים! משום שאיסור הנבילה חל קודם כניסת יום הכיפורים⁽¹⁾. ולא אתי איסור יום הכיפורים וחל על איסור אכילת חלב⁽²⁾.

ואף אם נתנבלה הבהמה ביום הכיפורים

כולל. שהרי איסור החמץ לא חל על ידי כניסת הפסח. אלא על ידי חימוץ עיסה זו. וחימוץ זה אינו אוסר את כל החמצים שבעולם, אלא אוסר רק את החמץ הזה.

וכנדון זה איתא בביצה שנולדה ביום טוב מן הטריפה. ונחלקו שם הצמח צדק ורבי עקיבא איגר בתשובה סה. רש"ש.

3. רש"י. והקשו תוספות, הא במיתתה פקע מינה איסור אבר מן החי. ויחולו אז בבת אחת איסור יום כיפור ואיסור נבילה. שהרי מודה רבי שמעון, שאם באו שני האיסורים בבת אחת, חלים שניהם.

לכך פירשו, דמלבד איסור אבר מן החי דאית בה מחיים, אסורה גם כן משום איסור "שאינו זבוח". ואיסור זה נמשך אף לאחר שנתנבלה. והוא המונע מאיסור יום כיפור מלחול. דהרי קדם לו.

ודברי רש"י יתיישבו על פי המבואר במאירי ובריטב"א בקידושין [עז א], דכשנתנבלה ביום כיפור, קדם איסור נבילה לאיסור יום כיפור. משום שאיסור נבילה בכזית, ויום הכפורים איסורו בככותבת. ויעוין בשפת אמת.

דרשה, אבל לדידן דאיסור לא על איסור אף בכולל ליתא להך דרשה, מכל מקום קשיא. שהרי לגבי חדש לא חשיב חמץ איסור כולל. שהרי כל התבואה שבעולם אסורה משום חדש. ויעוין בקהלות יעקב, שכתב בכמה דרכים לבאר דחשיב שפיר איסור מוסיף. עוד כתב, דהירושלמי לשיטתו ודאי לא קשיא. דכתב כאן [פרק ב הלכה ג] דאיסור חמור חל על איסור קל.

1. אבל לרבנן, היכא שהאיסור השני כולל עמו דברים נוספים, הרי הוא חל על האיסור הראשון. והכא נמי, איסור חמץ כולל אף חמצים אחרים שאינם טבל.

ולשיטת רש"י, כל שהאיסור השני מוסיף אף איסור הנאה, חשיב איסור מוסיף. והכא נמי, טבל אינו אסור אלא באכילה. והחמץ מוסיף עליו איסור הנאה.

2. ומשמע, דלרבנן דאית להו דאיסור חל על איסור בכולל, לא משכחת לה בשום אופן דלא יחול איסור חמץ על טבל. ואף בטבל שנתחמץ בפסח עצמו.

ולכאורה יש לומר, דבאופן זה לא חשוב